

novil leta 1840. Francoz L. Blanc, in takozvanega znanstvenega socializma?

Iz dveh vzrokov: 1. Zaradi nemške kulturne hegemonije. V zadnjih desetletjih se je razvijala naša dušnost na vsakem polju pod imperijem nemškega duha, vse kulturne ideje so prodirale k nam skozi nemško prizmo, nemski brutalni »rierengeist« je zaslužil tudi slovensko hlapčevsko dušo in jo zazibal v usodno lupino, da ni videla in slišala, kaj se godi in pripravlja pri drugih velikih kulturnih sosedih. 2. Zaradi tiste moderne filozofije, ki se vedno uporablja dialektiko kot splošno priznano, legitimno metodo. Grški filozof Aristoteles je po vzoru sonstov obdelal v svojem sistemu tudi posebno znanost »topike«, navodilo govorniku, kako z zvijačnimi krivoklepi in s slepino sugestijo igraje dokazuje resničnost vsake poljubne trditve, oziroma kako ovrže in osramoti vsakega nasprotnika v javni diskusiji. Glavna vzgojna predmeta grške mladine sta bili gimnastika in retorika. Gimnastika je vežbala mladega Grka tudi v rokoborbi in umetnosti, po kateri vrže slabši boric s spretnimi prijemi in izpodnošaji, torej z zvijačo, jačjega tekmeča. Po nekaki analogiji se je ista zvijačna umetnost v obliki topike vtihotapila tudi v retoriko, v znanost besednega boja. In Hermes (Merkur), bog zvijačnih grških trgovcev in tatov, je bil istočasno tudi bog borilcev in govornikov. S posebno vneto je prevzela Aristotelovo topiko srednjeveška sholastika pod imenom »dialektike«; vsaka sholastična logika je obsegala posebno in temeljito poglavje »de methodo disputandi« in podajala v sistematičnem redu »regulae technicae«.

Moderna šola je sicer črtala iz učnega vzporeda predmet »topike« (dialektike), zato se je pa ta tem bohotneje razpasla pod površino javne pozornosti in prepregla vse stroke človeškega delovanja. Dialektike se poslužuje advokat, demagog, trgovec itd. Dialektična navada nam je prešla tako v meso in kri, da se je niti več ne zavedamo. Osobito filozofi zajemajo z veliko žlico iz dialektike tam, kjer jim pretrgajo ozko vrsto objektivnih dejstev (faktor) široke vrzeli spoznanja. Z dialektično spretnostjo premostijo filozof sugestivno omamljenemu občinstvu vsak prepad in mu s paradoksnimi presenetljivostjo potvori, spaci vsako dejstvo.

Etična zavest ljudstva še ni tako napredovala, da bi se zgražala nad uporabo dialektike kakor nad uporabo drugih, dandanes splošno zavrženih metod (laž, tatvina, umor).

In samo ta splošna filozofska toleranca v dialektiki je kriva, da se je zakotila v pojmovanju marksizma tista zmešnjava pojmov. Veliko krivico delajo Marxu in njegovim učencem tisti nasprotniki, ki jim očitaajo premišljeno in spekulativno zamenjavanje pojmov.

Kot pošteni in znanstveni socialisti tudi nikoli ne smemo trpeti, da bi si kaka struja lastila ime »socializma« kat' exochén, ali celo naslov znanstvenega socializma, ker bi s tem le oslabilo splošno privlačno silo socializma in zmanjšali pomen prirojenega socialnega nagona. Taka uzurpacija partis pro toto bi samo ponižala socializem v enostranski privilegij, v enostransko sposobnost omejene struje, ki ne bi mogla nikoli združiti celokupnega človeštva. Če pa je socialni nagon splošna sposobnost vsakega človeštva, je tudi socializem splošna tendenca, skupna vsemu človeštvu in neodvisna od vsake struje. Samo na podlagi te splošne prirojene skupnosti si odpre socializem zmogovito pot v vsako človeško srce, samo na podlagi te splošne prirojene tendence smemo reči, da je vsak normalen in pošten človek socialist.

Ideogenetična analiza socializma je pokazala prvotnost in prirojenost socialnega nagona. Vsako stremeljenje po udeleževanju tega nagona imenujemo socializem. Vsak človek, ki čuti socialni nagon in pod njega silo zavedno stremi po izboljšanju družabnih razmer, se imenuje socialist. Doslej se je razvijal socializem enostransko po strujah, n. pr. Krščanski, narodni, državni socializem, komunizem, anarhizem, boljševizem, sindikalizem, socialni demokratizem itd. Tako posebno strujo socializma nam predstavlja tudi marksizem.

S porazom nemškega orožja je padla tudi hegemonija nemškega duha, in prišel je čas, da se osvobodimo v vsakem oziru enostranskega nemškega vpliva. S politično svobodo je prišla tudi svoboda misli, pravica miselne in spoznavne samoodločbe. Minila je doba političnega in kulturnega hlapčevanja. Ob vsem spoštovanju in priznanju velikih Marxovih zaslug in ob vsem uvaževanju marksizma kot realnega činitelja svetovne moči vidimo Slovenci v svoji novi in mladi svobodi, da je Marxov socialistični sistem le enakopravna struja med drugimi strujami so-

cializma in da se kot taka sme imenovati samo — marksizem ali nemški socializem.

Spomenica

učiteljstva sežanskega okraja blagorodnemu gospodu civilnemu komisarju v Sežani.

Smatramo kot oportuno, da uporabimo prvo priliko našega srečanja za ugotovitev nekaterih temeljnih obrisov svojega naziranja.

Nam učiteljem je kot vzgojevalcem ljudstva najvišje načelo: resnica! Smatramo za zadevo svoje časti in vesti, da jo povemo danes na mestu, kjer se mora slišati.

Mi slovenski učitelji spoštujemo Italijo, zemljo Dantejevo, mater vseh lepих umetnosti, jako visoko. Vedno smo spremljali njeno junaško borbo za svobodo z odkritosrčnimi simpatijami. Načelni nasprotniki pa smo militarizmu in imperializmu, ker vemo, da sta to ne le uničevalca vsega našega dela, temveč tudi vsake kulture in človečnosti. Dolga leta smo se idejno borili proti obema ter smo s svojim fakcijskim delom polagoma razrili temelj, ki je na njem slonela avstrijska država. Bila nam je to civilizatorna dolžnost kot intelektualca v ljudstvu ter obenem narodna dolžnost, da dosežemo toliko zaželjeno svobodo. To naše neumorno delo je pripomoglo istočasno, da je tudi Italija osvobodila lastne sinove, ki so vzdihovali pod avstrijskim jarmom. Tudi to dejstvo nas navdaja z iskrenim veseljem in zadoščenjem.

Toda istočasno z osvobojenjem svojih sinov je okupirala Italija tudi našo zemljo. Že tekom vojne nam je ponujala Avstrija narodno avtonomijo, kar bi bil brezdvomno velik korak dalje na potu za našo popolno prostost. Toda odklonili smo ponudbo; bilo nam je premalo. Zdaj nam Italija ponuja enako svobodo, kakršno smo še pred nedavnim časom z ogorčenjem odklonili kot insinvacijo. Samo eno poznamo, in to je samoodločba narodov! Zaradi tega načela mora vstati iz razvalin stare Evrope nova človeška družba. Na podlagi tega principa je položilo učiteljstvo sežanskega okraja, ki je izključno slovensko, svojo zaobljubo jugoslovanski vladi, še preden se je izvršila italijanska okupacija. Ta zaobljuba nas veže.

V našem zadržanju nas vodijo in utrjujejo tudi še drugi, zlasti materialni razlogi. Gospodarska blaginja je eden izmed najvišjih smotrov vsake države.

Trdno smo prepričani, da se hosta morali v bodočnosti Jugoslavija in Italija gospodarsko dopolnjevati. Iz tega dejstva sklepamo z gotovostjo, da bo mogoče trajen in plodonosen sporazum obeh imenovanih držav, sloneč na temelju pravičnosti in koncilijantnosti ter izključujoč vsako nasilstvo. Tak sporazum si želimo toliko bolj, ker bo odgovarjal etično-politiškemu naziranju, ki se je rodil iz rek nedolžno prelite krvi in iz razvalin predvojne evropske družbe.

Usoda naše zemlje nas ne skrbi. Zupamo v moč naših načel. Plebiscit se je pri nas že davno izvršil. Zato lahko izjavljamo, da ostane naše ljudstvo mirno in zaupajoče, kakor se spodobi kulturnemu narodu. Nismo ga hujskali, ko so prišle v našo deželo italijanske čete. Naš narod je političsko šolan, pozna svoje interese in ne rabi učiteljev kot političskih voditeljev. Merodajni činitelji pa naj ne pozabijo, da bi bilo vsako nasilstvo nad njim v nesrečo njemu samemu kakor tudi Italiji, domovini nesmrtnega Silva Pellica.

Zato ne moremo verjeti, da bi Italija svojo veliko tradicijo borbe za osvoboditve omadeževala s tem, da bi v trenutku, ko je sama dosegla ideal narodnega ujedinitvenja, hotela zaslužiti narod, ki po vseh svojih kulturnih in gospodarskih težnjah gravitira v zedinjeno kraljestvo Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Kar se tiče današnjega internacionalnega našega položaja, je resnica ta, da nosi na sebi pečat provizorija. Šele mirni kongres more odločiti končno veljavno našo usodo za bodočnost. Iz značaja tega provizorija pa izhaja, da bi bila vsaka definitivno mišljena odredba okupacijske oblasti preuranjena in zato le v škodo dobrim odnosom obeh narodov. Zato izjavljamo, da bomo vršili v teh prehodnih dneh svojo dolžnost zvesto in pošteno kot doslej po načelih moderne pedagogike ter lojalno nasproti okupacijski avtoriteti, da pa ne moremo postaviti svojih moči v službo kakih protizgojslovnih tendenc.

Pričakujemo, da vzame okupacijska avtoriteta to našo izjavo lojalno na znanje.

Učiteljstvo sežanskega političkega okraja. Podpisi.

To, močatost in zavednost izpričujejo spomenico, je odposlanstvo učiteljstva sežanskega polit. okraja izročilo dne 2. t. m. v roke civilnemu komisarju v Sežani. Ta je obljubil, da sporoči spomenico svoji višji oblasti. Do danes ni še nobenega odgovora.

Višji šolski svet in — dr. Opeka!

R., 10. 1. 1919

Tovariš urednik! Povejte nam enkrat svoje misli odkritosrčno o razmerju med višjim šolskim svetom in dr. Opeko! Kaj more biti vendar vzrok, da se drži Narodna vlada SHS v Ljubljani, oziroma višji šolski svet tako krčevito tega slovenskega Stürgkha v osebni dr. Opeke? Kar je zakrivil opetovano samo nasproti spoštovanemu tovarišu Potokarju v Dragatušu vpije do neba po zadoščenju, a višji šolski svet ima tega nadzornika še v svoji sredi! Se li identificira višji šolski svet s tem skrajno neotesanim, odurnim in robatim početjem nadzornika dr. Opeke? Ako da, potem pokaže, da ne manjka samo Opeki, temveč večini članov višjega šolskega sveta še mnogo, mnogo pedagoške izobrazbe. Ako ne, potem je skrajni čas, da Narodna vlada odstavi tega nadutega od nadzorništva. Ali misli Narodna vlada postaviti slovensko učiteljstvo na poizkušnjo, da spozna: je li med tem učiteljstvom kak Adler ali ga ni? In če se naposled le pojavi Adler med nami? Si bo li Narodna vlada štela izsledenje tega v zaslugo? Nima li z ozirom na dr. Opeka Narodna vlada že več dovolj slave?

G. dr. Opeka! Če imate le še trohico čuta poštenosti v sebi, morate svoje nepeдагоško postopanje sami spoznati. Skrajni čas je, da to spoznate in — odstopite!

Narodna vlada SHS v Ljubljani oziroma poverjenišvo za uk in bogočastje v Ljubljani! Ako nečete biti deležni sramote, ki pada iz početja dr. Opeke kot nadzornika tudi na Narodno vlado, oziroma višji šolski svet, odslovite ga kot takega in sicer takoj!

Tovariš Potokar! Bodi uverjen, da sočustvuje s Teboj učiteljstvo širom vse slovenske domovine! Ne obupaj! Nadzorništva dr. Opeke mora biti v kratkem konec — tako ali tako!

Zveza jugoslovanskega učiteljstva! V zadevi Potokarjevi vidiš, kake rožice vsiljuje Sloveniji po svojem višjem šolskem svetu pod nos slovenskemu učiteljstvu. Ne zamudi nobenega trenutka delovati na to, da prevzame vse šolstvo (z ljudskim šolstvom vred!) skupna državna oblast v svoje področje!

Ljubitelj pravice!

Opomba uredništva: Kakšna vražja sila še vedno drži dr. Opeko na višjem šolskem svetu, v resnici ne vemo. Ali so kakšne posebne prijateljske vezi, ki se dvigajo nad interese šolstva in učiteljstva, ali je pa zrak izza prejšnje dobe nasilja in zatiranja še vedno tako okužen, da zlomi vsako energijo — tudi tega ne vemo. A nekaj je gotovo, zakaj sicer bi ne bilo Opeke več tam. Vse učiteljstvo je proti njemu, z njim neče imeti nobene stika več! Na taboru »Svete vojske« prihodnjo nedeljo naj bi govoril tudi dr. Opeka. Tov. Gangl je izjavil, da on kot organizovan učitelj v tem primeru ne more sodelovati. Tej izjavi se je pridružil tudi g. dr. Žerjav. O tem je g. predsednik »Svete vojske« obvestil dr. Opeko, ki je s sestavljanjem novih ljudskošolskih čitank ob sodelovanju dr. Opeke, to smo že povedali v prvi številki letošnjega letnika. Govorili smo v spomenici, govorili na zadnji seji upravnega odbora Zaveze — vse to smo sporočili g. poverjeniku, a dr. Opeka še vedno sedi na svojem stolu! Tako razmerje je nevdružno, ker mora zaradi njega zastati vse delo, v nas zrašte prepričanje, da hočejo gospodje na višjem šolskem svetu popolnoma odbiti od sebe vse učiteljstvo. To nevdružno razmerje se bo brez dvoma pokazalo tudi na sejah višjega šolskega sveta — vendar se vzlic vsemu temu nihče ne gane, in dr. Opeka je še vedno višji šolski nadzornik za ljudske šole! On edini, ki ga je vse ljudskošolsko in srednješolsko učiteljstvo brez izjeme obsodilo, naj govori še dalje v imenu teh, ki ga absolutno ne marajo! Le naj gre kamorkoli nadzorovat, na se prepriča, da ga učitelj samega pušči v razredu, ker se od njega ne da nadzorovati nihče več, kdor ima še količkaj stanovske časti in zavednosti! Potokarju treba zadoščenja! Kar je storil Opeka njemu, to je storil nam vsem! Tak je torej položaj danes: med nami in Opeko je nepremostljiv prepad! Komur je do prospevanja šolstva in do harmonije med učiteljstvom in med šolsko oblastjo — ta naj odstrani zapreko! Učiteljstvo se v

tem primeru ne vda za nobeno ceno. Aut! — aut! — To je vse, kar vemo povedati skozi okno na vse strani in na vsa ušesa! — Glede centralizacije vsega šolstva bomo storili vse, kar je v naših močeh in v močeh naše Zaveze, da se uresniči. Zaupajte nam in poudarjajte to zahtevo, ki je zgolj v interesu našega šolstva, na vseh zborovanjih in konferencah! Mobilizirati moramo v ta namen vse svoje vrste!

Tržaško pismo.

TRST, 11. januarja 1919.

Pozdravljena — o, domovina moja! Pozdravljena mi s solnčnimi vrtovi juga! Zdaj vemo, ah, kako smo deca tvoja, ko hoče nas imeti mati druga. —

Že dva meseca mi brnijo v duši ti ritmi... že dva meseca sem podoben otroku, ki so ga odtrgali od matere, ko jo je komaj našel. Rad bi ji zaklical besedo, ki je vzklikla v bolečinah pričakovanja, zavetela dehteče v solncu ljubezni — samo za en hip, kakor stoletna roža, da zopet omatine v bridkost neizpolnjenega hrepenenja... Rad bi povedal tej svoji domovini samo eno besedo, toplo in mehko, kakor so sanje vstajajočega jutra in cvetoče pomladi... a vse misli so se nekam zaježile kakor žuboreče vode na zimo zmurlih potokov... Ni je besede iz grla samo oči še govorijo in prsti trepečejo v zraku, kakor da bi hoteli nekoga objeti... A vse naokrog ni nikogar... sama praznina, mrtva, siva praznina in iz nje strmi tisoč in tisoč govorečih pogledov in trepeče milijon hrepenenih prstov... In kakor oddaleč odmeva nad vsem reifen stokajočih ritmov: »Pozdravljena — o domovina moja!«

Gospod urednik! Gotovo mi oprostite ta izliv osebnih čuvstev, ki sem ga postavil za uvod svojemu pismu, ker me poznate in veste tedaj, da ljubim poezijo nad prozo. Posebno pa, če je ta proza tako mrzla kakor trda vsakdanost, v kateri živimo dandanes mi tu doli! Vam se bo zdela ta zadeva čudna, ker živite v svetu, ki kroži sicer pod lepšim, svetlejšim solncem, a še vedno v tistih starih tirih, ki mu jih je določil Bog oče, ko ga je ustvarjal. A pri nas se je menda postavil svet na glavo, zakaj stvari, ki jih gledamo dan za dnem, so za človeka normalnih možganov v resnici čudne, jako čudne... Ne verjamete? No, dobro! Poslušajte:

Pri nas v Trstu visi sedaj na vsakem oglu s hiše tabla s pompoznim napisom: Svoboda... vsaka druga tiskana beseda pomeni pri nas zopet: Svoboda... vsa usta kričijo na ves glas: Svoboda... a mi, moji bratje in sestre po duhu in jeziku, ne vidimo nikjer te »Svobode!«

Kako je ta čudni fenomen v zgodovini človeškega življenja prišel med nas, Vam je že najbrž znano iz raznih časopisnih poročil. Ne bo mi tedaj treba naštevati po kronološkem redu vseh raznih dogodkov novembra in decembra starega leta. Saj so tako majhni in brezpomembni, kakor je vsa farsa, ki se odigrava pod svobodnim solncem »izveličane« Italije. Maske, rad, shodov, vojaških pohodov, časnikarskih rac in premišljenih laži in slične komedije je pri nas dan za dnem dovolj. In tudi praznikov, pravih »narodnih« praznikov zmo pretrpeti že celo dolgo, dolgo vrsto! A Vas vse to gotovo ne zanima, ker so to pravzaprav le zunanja, skrbno prikrojena obleka, ki naj zakrije ono pravo, notranje življenje ljudstva, to je: življenje duha in misli. Izkušal Vam bom tedaj podati v naslednjem pravo sintezo tega življenja, in sicer najprej pri Italijanih, potem še pri Jugoslovanih. Najprej naj Vam podam kratko definicijo Tržačana-Italijana, substrat njegove psihe, čustvene in umstvene. Lahkomiseln že po svoji naravi, s temperamentom pravega južnjaka, se za kako stvar hitro navduši, a izpremeni tudi kmalu svojo misel in nazore o ravno istem, ker se ni dokopal do njih nikoli po izkušnjah ali doživetju, ampak se jih je nasrkal le iz dnevnega časopisja. In časopis, bodisi dober ali pa slab, je pri njem zadnja instanca; nezmotljivi Bog, ki vse ve in vidi. O kvaliteti tega časopisja smo se pa mi lahko sami prepričali v času pred vojno in se lahko prezričujemo i dandanes. Italija ima mnogo časopisov, velikih in malih dnevnikov, a v njih je malo zrnja, resnosti in resnice. Vse prodajajo za pristno blago, seveda z zgornostnostjo kramarskega Joda. Le par dnevnikov je v resnici dobrih, ki povedo čisto odkritosrčno: A je A in ni nikoli B! Če imamo pred očmi ta dejstva, potem se ne smemo čuditi, da je duševni nivo naših sosedov tako nizek, da nimajo nikoli prave, objektivne sodbe, ampak da jih navdajajo vsekdar nove misli, zdaj take, zdaj drugačne, po hipni potrebi ali pa morebiti tudi po trenutnem razpoloženju. In tak proces me-

tamorfoze v ljudskem mišljenju smo doživeli tudi v zadnjih dveh mesecih, odkar smo postali »cittadini della libera Italia«.

V začetku novembra je bilo med ljudstvom silno navdušenje, veselje je sijalo z lica vsakerega pasanta, pri pohodu in raznih ceremonijah se je zbiralo v resnici številno občinstvo itd. Ves aparat, uradni in neuradni, je deloval v to smer in nekaj tednov se je tudi zdelo, da so Tržačani zadovoljni s svojo usodo. A kmalu se je začel ogenj svetega navdušenja hladiti in hladiti tako, da lahko svobodno trdim, da je že padel gotovo za 50 odstotkov. Kaj se hoče! Krava pri gobcu molze. — Kaj naj pa da Italija Trstu, ki je bil vaju čisto drugačne hrane nego vsakotro trgovsko mesto Italije? V našem slučaju gre za bodočnost velikega, trgovskega emporija, ki se je razmahnil v zadnjih petdesetih letih kakor nobeno drugo mesto v Sredozemskem morju in ki bi šel tudi v bodočnosti svojo pot navzgor, ako bodo dani za vse to dobri pogoji. Teh mu pa Italija ne more zagotoviti, stvar je jasna kot beli dan, sicer bi ne grabila kar tako na blazno po vsej vzhodni jadranski obali, samo da zasigurno svojemu (?) ljubemu Trstu i nadaljni obstoj. To so vprašanja, ki tarejo dušo tržaške inteligence (trgovskih krogov in pametnih meščanov), a so našle odziva tudi v najširših masah delavstva. Gre za eksistenco tisočih družin, pri katerih igra krusno vprašanje veliko vlogo. Proces izpremembe mišljenja, ki se vrši v današnjih dneh, ni tedaj čisto nič nenavadnega. Do svobodnega izraza svojega pa vendar ne more še priti, ker živijo ti ljudje tudi v senci bajonetov in so nad njimi voditelji, ki je njih prva skrb, da se pokažejo napram Italiji patriotične (menda zaradi križcev in drugih takih pritiskov).

Potem so še razni drugi momenti, ki pridejo v poštev. V prehranjevalnem vprašanju ne cveto tu take rože, kakor si moramo domisljati za mejo. Cene raznih produktov so v prvih tednih precej padle, a sedaj so zopet poskočile zaradi izmenjavalnega kurza, ki so ga uradno postavili za vse okupirane kraje. (1 lira stane 2 in pol krone.) Blaga so res nekoliko uvozili, n. pr. riža, graha, fižola. Zadržna dva produkta pa sta taka, da ju nihče ne mara kupovati. Jaje ni dobiti nikjer; ravnotako tudi kvasu ne. Masti dajo nekoliko več, nego smo jo dobivali prej, olja tudi po par cent na osebo; vendar plavati se ne moremo v njem. Naštel bi lahko še celo kopico neprilic, pa bodi dovolj!

Nekateri civilni obrati plačujejo sedaj polne plače v lirah, drugi spet ne. Ker niso bili Italijani nikoli dobri organizatorji, dela vsak po svoje. Tudi denarja ne more biti preveč v državnih, italijanskih blagajnah, ker noče država nobenemu privatnemu podjetju priskočiti na pomoč. Samo en primer: Mestni uslužbenci zahtevajo od magistrata izplačila v lirah, in sicer »al pari« s kronami. Magistrat pravi, da stvar ne spada v njegovo kompetenco. Gredo h guvernerju, in tam jim sporoči lepo v rokavcih, da Italija ne zmore tega bremena. Deputacija se je odpravila v Rim, in če tam ne bo ugodnega odgovora, bomo imeli zopet splošen štrajk, kakor je bil že v letu 1918 septembra. To bi bila tedaj v kratkih potezah slika v italijanskem taboru!

Preidimo sedaj v slovenskega! Nas bi seveda naši ljubi sosede najraje spravili kar s sveta. Tiščijo nas k tomu, kakor že morejo. Narodni svet so nam razpustili; šole denitvito zaprli (razen okoličanskih ljudskih!), tako da bo sedaj okoli 5000 učencev in srednješolskih dijakov brez pouka. A o tem vam poročam prihodnje natančneje. Postavili so nam na vrat naradbo za naredbo, samo da bi popolnoma onemogočili vsak medsebojni stik in vsakotro kulturno življenje in izražanje politiske misli. Naše ljudi odpuščajte iz vseh javnih in privatnih služb, banke so postavili pod svojo vojaško kontrolo, društveno življenje so izkušali paralizirati na razne načine; državnim učiteljem na Ciril-Methodovih šolah niso priznali po 1. januarju nobene plače več, med tem ko jo priznavajo Nemcem na šulferinskem in konfesijskih šolah. Slovenca kaznujejo za najmanjšo stvar z vso strogostjo, a obenem trpijo, da nam italijanski študentje razbijajo uredništva in žugajo slovenskemu šofu s smrtjo itd. Slovenskim okoličanskim šolam so že nastavili starega grešnika, slovenskega prodanca, za nadzornika. Poveriti hočejo italijanskemu učitelstvu poučevanje italijanščine na naših okoličanskih šolah in obenem razširiti tudi pouk v istem jeziku. Naše ljudi silijo z najrazličnejšimi sredstvi, da bi vpisovali svoj deco v njihove šole. Naštel bi lahko še več takih nesreč, a za danes dovolj! Ube-rem rajši veselejšo struno.

Vkljub vsem šikanam in nesrečam se še nekoliko giblamo. Trakov belo-modro-rdečih sicer nimamo pripetih na prsili, pa imamo v srcu misel na domovino, in to nam zadostuje v teh dneh. Potem ho-

dimo precej pridno v gledališče, ki deluje dobro pod spretnim vodstvom g. režiserja M. Skrbinskega. Shajamo se tudi sampa-tja, čitamo časih časopise, ki priromajo časih čez mejo (redki med vami se nas spominjajo in nam kaj pošljejo, čeravno je precej papirja na svetu in pogumih ljudi tudi!); veselimo se veselih novic, smo žalostni ob mračnih poročilih iz domovine, ugibamo, sklepamo in čakamo...

Za sklep še to dogodbico, ki se je zgodila mojemu prijatelju-tovarišu iz neke kraške vasi. Váški učitelj izve, da nabirajo Italijani po bližnjih vaseh šolske otroke za poučevanje v laščini. Ker se ne sme sam kompromitirati (odgnali bi ga iz šole je brez učitelja!), naprosi dvojico zanesljivih mož, naj agitirajo pri starših njegovega okoliša v negativnem smislu. Neka dne stopi ital. častnik v šolo in ga naprosi, naj vpraša učence, sledeče: »Kdo izmed vas bi se rad učil našega jezika?« Med učenci molk. Vojak zmaja z glavo in meni naprej: »Kdor se prikladi, dobi zjutraj kavo zastoj, opoldne kosilo itd.« Učitelj zopet prevede. Med učenci molk. Potem se ojnaci mali Kraševček in meni samozavestno: »Ne maramo italijanskega rajza (riža)!« Oficir osupne in izgine mirno: »Čudno, tu celo otroci politizirajo...«

Sporočil sem vam to resnično dogodbico, da vidite, kakšno je naše ljudstvo. Težko je izkusano, a trdno v svoji ljubezni in veri v boljšo bodočnost. Trkajo sicer na njegova vrata, časih s silo, časih s sladkim nasmehom na ustnih, a odgovor je vedno isti: Ne maramo italijanskega riža!

Wilson je bil v Italiji. Kak je bil sprejem, ki so mu ga priredili tam, si lahko mislimo, ki poznamo in vemo, kako je italijanski narod navdušen za vsako ceremonijo, vsak karneval. Iz dolgih časnikarskih poročil, ki jih objavljajo vsi italijanski listi, vidimo, da so ob tej priliki Italijani prekosili celo sami sebe. Sprejem je bil naravnost sijajen, dogodek izrednega zunanega bleśa in sijaja. Ne dvomimo, da ne bi bil Wilson, ta veliki reformator svetovnega reda, zaslužil vsega tega počaščenja, a vendar nam je, ko beremo vsa ta dolga, dolga poročila, nekam čudno pri duši. Dvomiti moramo o iskrenosti slavlja samega, o iskrenosti vseh besed, ki so jih Italijani v svoji veliki zgovornosti nagromadili v svojih svečanostnih govorih. In uverjeni smo tudi, da niso naše vse te lepe besede nikakega odziva v Wilsonovi duši, zakaj kdor je znal pogledati tako globoko v krivičnost sedanjega svetovnega reda, v ves nesmisel dosedanjega socialnega življenja, ta bo tudi locil v pihih lepih besedah resnico od laži, gesto od namena. Wilson je poslušal in potem je govoril. Kako je govoril, naj spoznajo naši bralci iz naslednjega. Citati so posneti po poročilih mianskega »Il Secolo«, enega izmed najresnejših italijanskih listov.

»Zato se poslužujem z veseljem te prilike in vam prinasm najsrčnejše pozdrave ameriskega ljudstva; toda mi nismo stopili v temo te vojne, ne da bi se bili naučili, da so pred nami stvari, ki so v enem smislu še težje od vsega, kar smo dosedaj storiili; lahko je govoriti o pravičini in pravičnosti, toda težje jih je praktično uporabljati, in zato sta nam potrebna čistost namenov in nesebičnost smotrov, ki jih ni svet nikoli videl v družini narodov!«

»Prepričan sem, da boste tudi vi, kakor jaz, priznali princip, da nimamo nič določati, kakšno obliko vladavine si hočejo sami dati... (avstrijski osvobodjeni narodi). Mi smo prijatelji teh narodov in najti moramo nekaj, kar bi jih družilo. Toda samo nekaj je — ako izvzamemo sirovo silo! — kar združuje narode: prijateljstvo in dobra volja. Prijateljstvo družuje človeške duše in prijateljstvo združuje tudi narode, tedaj rása naloga v Parizu bo, da organiziramo prijateljstvo na svetu, in skrbeti nam je, da bodo vse moralne sile, ki delujejo za pravico in svobodo, delovale skupno in da jim bo dana enotna organizacija, življenja zmožna, h kateri naj pristopijo vsi narodi sveta prostovoljno in hitro!«

... Čutim, da se ustvarja to razpoloženje... Čutim potrebo dati svetu pravice, in želim, da delamo tako, da bo mir slonel na pravici... Ako vse to hočemo, ne bo zapreke, ki bi nam bila nepremagljiva... Mi vemo, da nam ni mogoče iskati ravnotežja v oboroženi moči...«

»Pogajanja za mir ne smejo biti senjen in kupčija...«

Karakteristično za vse Wilsonove govore je tudi dejstvo, da je govoril na banketu v Kvirinalu le italijanskemu ljudstvu o njegovem trpljenju in žrtvovanju; le na koncu je napil v par besedah kralju, ni pa omenil ne vojske ne voditeljev in privilegiranih slojev. Tedaj tudi v tem

popolen demokrat, ki je konsekventen samemu sebi. Odposlancem številnih uni-verz, ki so ga imenovali za doktorja »honoris causa«, je dejal, da je deloval le za to, da bi uveljavil tudi v političnem življenju principe vseučiliške katedre in mogle tako udeležiti tudi tu zakone morale.

Posebno pa je vzdignilo v italijanskih političnih krogih mnogo prahu in začudenja dejstvo, da je dal Wilson poklicati k sebi prejšnjega ministra poslanca Leonido Bissolatiya, ki je izstopil iz vlade par dni pred njegovim prihodom. Ta je star nasprotnik Sonninove politike in je izstopil iz vlade menda ravno zaradi nenasitljivosti tega ekstremnega aneksionista, ki bi hotel požreti menda kar vso Jugoslavijo, samo da bi potem Italija mirno in brez strahu živela na svetu. Pogovor je trajal pol ure in je ostal za javnost tajen. Toliko le se ve, da je bil politični in da je Wilson popolnoma informiran o balkanskem in jadranskem vprašanju. Interesantno je tudi dejstvo, da napada »Il Giornale del Popolo« (Bissolatiyevo glasilo) sedaj po Wilsonovem odhodu italijansko vlado, da je nalašč zadrževala italijansko ljudstvo od vseh svečanosti, kakor da bi bila hotela ustvariti nekaj zid med velikim apostolom demokracije in med ljudstvom!

Wilson se je vrnil sedaj zopet na Francosko. Iz raznih izjav časopisja vidimo, da bo najbrž on igral vlogo nekakega razsodnika in mešetarja v sporu med Italijo in Jugoslavijo. Ker verujemo v njegovo nepristranost in pravico ljubezni, smo prepričani, da se bo postavil odločno na našo stran, zakaj pri nas sta resnica in pravica. Na teh temeljih hočemo imeti zgrajeno svojo hišo, ker vemo da so ne-razrušljivi na vekov veke!

Proč od društva »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks«.

V 29. broju »Učit. Tovariša« naznanjata pomenčeni Ivan Siana kot načelnik ter Julij Eichmeyer kot tajnik imenovanega društva v Gaiskornu na Zg. Štajerskem slovenskemu učitelstvu, da ostane društveno razmerje do slovenskih društvenih članov neizpremenjeno. Obenem pričakuje oba prav zanesljivo, da bodo tudi slovenski društveni člani kakor tudi vse slovensko učitelstvo ohranili v prihodnje temu dobrodušnemu društvu svoje zaupanje ter da ohranijo svoje razmerje do društva neizpremenjeno. V to pomozi baje Bog!

Radi verujemo, da bo društveno razmerje do slovenskih društvenih članov ostalo tudi v bodoče neizpremenjeno, to se pravi po slovensko:

1. Da bode društvo tudi zanaprej svojim slovenskim udom, preziraje slovenski jezik, po nemško dopisovalo,

2. da bo še naprej imelo samo nemška pravila, poslovnik itd.

Bil sem ob svojem pristopu k društvu, že leta 1896, pisмено zahteval, naj izda društvo za nas Slovence pravila v slovenskem jeziku ter nam naj izstakot tudi dopisuje. Načelnik gosp. Siana mi je glasom pisma, ki ga še sedaj hranim, odgovoril po nemško: »Nismo temu nenaklonjeni, če se izkaže potreba in društvena korist in če bo bodoča glavna skupščina sklenila, Vaši želji ustreči.« — No, društvena potreba in korist se ni hotela izkazati v prid slovenskemu jeziku, a o kakem tozadevsem sklepu glavne skupščine mi ni gosp. Siana ničesar sporočal, bodisi da je glavna skupščina mojo državljansko željo, utemeljeno v takrat veljavnem državnem osnovnem zakonu, po nemški navadi zavrnila, bodisi da se jej ta moja želja niti predlagala ni. Vsekakor bi bila načelnikova dolžnost mi o tem četudi nikavno poročati, kar se mu pa ni zdelo vredno, morebiti je smatral celo za »potrebno molčati«.

S svojo izjavo v 29. broju »Učit. Tovariša« potrjuje načelstvo, da se bo v tem društvu slovenski jezik tudi v bodočnosti dosledno in po nemški navadi preziral. Saj ostane društveno razmerje do nas po tej izjavi tudi v bodočnosti neizpremenjeno.

3. Da bo od nas rado sprejemalo določene zneske.

Toda naše razmerje napram društvu »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks« se je z ustanovitvijo Jugoslavije temeljito izpremenilo ne samo v narodnem in političnem, temveč tudi v službeno-pravnem smislu:

1. Naša narodna zavednost se je ojačila in povzdignila na eno stopnjo, ki nam veleva pretrgati stiko tudi z vsakim tujdravnim nepolitičnim nemškim društvom brez ozira na njegovo razmerje do nas. Z izvedravnimi pa sploh ne smemo imeti nobenih stikov. Slovenski narod reklamuje namreč svoje učitelstvo za svojo kulturo, on mu hoče za njegovo narodno delo, kakor to Narodna vlača je dejansko dokazuje, dati sredstev za preživljanje, ne da bi si moralo iskati v silji drugod pomoči in podpore, a najmanje v tuji državi — v Nemški Avstriji.

2. Društvo »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks« se sicer kot tako ni pečalo s politiko, a je v vojni proti slovanstvu iz svojega rezervnega zaklada dajala Avstriji vojna posojila ter spada k onemu narodu, čigar mogotci in moštvo se je v lokave provzročeni svetovni vojni izkazalo s pristranskimi svojstvi divjih Hunov in Vandalov, pusičev vsako nemško kulturo z ognjem in mečem, metajoč in šireč med človeštvo neiz-

merno mnogo gorja, trpljenja, uničevanja ter najgrozovitejšo smrt. Vsi Nemci od prestola do najnižjega moža so se izkazali krvoločne tigre v človeški pedobi, zato jih zaničuje ves civilizovani svet, m-d kojega spadamo tudi mi Jugoslovani. Nemški narod pcdpira škodoželino okupacijo slovenskih pokrajin po Italijanih ter jih celo vabi na Koroško proti našemu narodu. V očigled vsemu temu nam prepoveduje naša narodna in državna čast in dolžnost, gojiti še stike z društvom naroda novodobnih političnih Vandalov in Hunov, sicer bi zakrivil izdaistvo na svojem narodu in na svoji državi.

3. Naš službeno-pravni položaj spada ves v organizacijo Zaveze jugoslovanskega učitelstva ter po tej organizaciji in po našem poklicu ves v jugoslovanski narodni in državni sestavi, ki ne dovoljuje, naše od države prejemane dohodke, razmetavati v tujo državo, cepiti naše stanovske moči na tujcevo korist ter biti kot ud tuje organizacije podlaga tujčevi peti.

Uvažujoč vse to, vabim vse slovenske tovarise in tovarišice, ki so udje tega društva, naj me blagovolijo pisмено pooblastiti, če nočejo sami naravnost pri društvu svojega izstopa prijaviti, naj naznanim društvu »Selbsthilfe« skupno njihov izstop. Ud sem tega društva že 22 let ter izstopam z današnjim dnevom iz tu naštetih razlogov iz njega. Jugoslovanski učitelji, se naj ne da rabiti za telega potrebni koristit društev tujih nam neprijateljskih narodov!

Obenem prosim, naj blagovoli slovensko učiteljsko društvo »Jubilejska Samopomoč« vse iz »Selbsthilfe« izstopivše slovenske osebe, ki se izkažejo, da so bili doslej njeni člani, sprejeti brez-pogojno, t. j. brez ozira na določbe točke b) § 7. društvenih pravil med svoje društvenike. Teh oseb je približno 70. Odgovor pričakujemo v »Učit. Tovarišu«. — »Bog pomoz! k našoj slozi!« (Goslo mož ilirske dobe).

Na Dobju, pošta Planina nad Sevnico, dne 30. decembra 1918.

Radoslav Knaflič.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Slovenska Šolska Matica. Glasom sklepa zadnjega občnega zbora se je članarina za leto 1919 povišala na 8 K. To na znanje vsem članom S. S. M. Tisti, ki so poslali za leto 1919 samo 4 K, naj dopošljejo še štiri. Zaradi vojnih razmer so se publikacije zopet zakasnile. Pisatelj »Ukoslovja«, g. ravnatelj Bežek, je v Gorici, ki je zasedena od Italijanov. Zaradi tega ne more oddati rokopisa in korekture v Ljubljano. Prosimo potrpljenja!

Društvene vesti.

+ **Brežiško-sevniško učiteljsko društvo** naznanja svojim članom, da se vrši društveni občni zbor v nedeljo, dne 19. januarja t. l., v Rajhenburgu. Pričetek ob 9. uri dopoldne. Na dnevnem redu je med drugimi točkami tudi predavanje tovarisa Jamška: »V boj za podraževanje šole!« — Nekaj članov še ni poravnalo članarine. Nujno prosimo, da nam jo pošljete po poštni nakaznici. Kdor je plačal »Učit. Tov.« in »Popotnika« naravnost pri upravnistvih, naj to po dopisnici nemudoma naznani društvenemu predsedniku, da se olajša delo, zakaj tajnica in blagajničarka sta zaradi bolezni na dopustu. — Odbor.

+ **Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo** zboruje 2. svečna ob eni uri v šoli v Smarji po sledečem vzporedi: I. Pozdrav. II. Dopisi. III. Zapisnik. IV. Poročila: a) tajniško, b) blagajniško, c) o zborovanju delegacije; poročila tovarisa Zupančičeva, d) o božičnem zborovanju upravnega odbora Zaveze; poročila tovarisa Sumer. V. Predavanje: »Sesto čutilo«, govori tov. Zidar. VI. Volitve. VII. Slučajnosti.

Z ozirom na važnost tega našega občnega zbora pričakujemo, da se vse učitelstvo naših dveh okrajev temu vabilu odzove. Zaradi obeda se je treba pravočasno z dopisnico oglasiti pri tovarišici Zupančičevi.

Cetrt ure pred zborovanjem poročata tov. Sumer o naši organizaciji.

Slivnica, dne 6. prosinca 1919.

Toma Kurbus, t. č. predsednik.

+ **Slovenjebistriško učiteljsko društvo** priredi svoj glavni občni zbor v nedeljo, dne 9. svečna t. l., in to točno ob 2. uri popoldan v okoliški deški šoli v Slov. Bistrici.

Vzpored: 1. Zapisnik o zadnjem zborovanju in dopisi. — 2. Poročilo o delovanju društva v minulem letu. — 3. Poročilo blagajnika o gnotnem stanju društva. — 4. Volitev novega odbora. — 5. Slučajnosti.

Po zborovanju se udeležijo zborovalci javnega predavanja v Narodnem domu, kjer bo govoril pesnik Fran Albrecht o Ivanu Cankarju, pisatelju in našem največjem jugoslovanskem umetniku, ki nam je pred kratkim prerano umrl. Po predavanju se vrši prosta zabava.